

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه ده سنه لکی (۶۵)، الق
ایلم (۳۰۱) غروشددر .

ممالك اجنبیه ده سنه لکی (۱۷)، الق
ایلمی (۹) فرانقدر .

اداره خانه

باب عالی جاده سنده دائره مخصوصه

اضطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول
اولنور . درج ایدلمه یازیلر احاده
اولونماز .

ایستاد

۱۳۳۰

اضطارات

رساله مزودن آلمدیغی کوسترلك شرطيله
بتون یازیلر هر هانکی برهزته طرفندن
اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرک، امضالرک واضح و اوقوناقلی
اولمسی و آبونه صره نومروس محتوی
بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک
آدرساریشک فرانسزجه ده یازلمسی دجا
اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی، ان نه یه دئراولدیغنک
واضعا بیلدیلمسی دجا اولنور .

نَفَقَاتُ زَوْجَتِی

جواب الجواب

لطف الله احمد بك افندی یہ :

نام عاجزانہ مہ یازیلان تذکرہ کزی، کچن ہفتہ کی (سبیل الرشاد) دہ او قودم . جوابنک ضروری اولارق بوہفتہ یہ قلماسی طولایسیلہ عرض اعتذار ایدہرم .

اولا : جوابنامہ کز دہ (عرباً) کلمہ سنک السنۃ سامیہ دن عبرانی ، کلدانی ، آثوری لسانلرنده چول ، بادیہ معناسنہ کلدیکی بالیان ، بومعنا ی او لسانلرہ حصر ایلہ مش وعربجہدہ عین معنای مفید اولدیغنی در میان ایتہ مش بولوندیغکزی سویلیورسکز .

عربجہدہ السنۃ سامیہ دن اولدیغنی بیلن بر آدام یازمش اولدیغکز « عربا کلمہ سی السنۃ سامیہدہ چول، بادیہ معناسنی افادہ ایدر » عبارہ سنی او قویونجہ، عجباً سزک قصد ایتدیگکز معنای مقیدی آ کلار ، یوقسہ السنۃ سامیہ عدادندہ بولونان بالجلہ لسانلردہ بولفظک ؛ چول ، بادیہ مألنی افہام ایلدیکنی می تفہم ایدہر ؟

کندیکزی موقتاً قارئلر کزدن بری فرض ایدہجک واو فقرہ کزی دقتلہ مطالعہ ایلہجک اولورسہ کز آ کلامق ایستہدیککز فکری ، اولجہ آ کلامہ مامش اولدیغکزی بودفعہ پک قولای آ کلارسکز .

« قاموس فیروز آبادی و سائر لغویون ایلہ استشہاد ایلہ یورسکز » دہ پیشکز بندہ کزہ پک غربب کوروندی .

بر کرہ (قاموس فیروز آبادی) لغویوندن دکل، سزده بیلیرسکز کہ لغت کتابیدر . صاحبی اولان (مجدالدین فیروز آبادی) لغویوندنر . بوندن باشقہ یازدیغ مقالہ لردہ قاموس ترجمہ سندن ماعداد بر لغت کتابیلہ تأیید مدعا ایتدیگمی خاطر لایامیورم . (سائر لغویون) دن مقصد کز، (معجم البلدان) ندن نقل مأل ایلہدیکم (یا قوت حموی) ایسہ مشارالہ ، لغوی اولمادیغنی کبی اثر مشہوری دہ لغت کتابی دکلدر . حروف ہجا ترتیبندہ معلومات جغرافیہ یی حاوی سکز جلدن عبارت بر کتابدر کہ شمس الدین سامی پک مرحومک (قاموس الاعلام) ی ایچین دہ مأخذ اتخاذ ایدلمش آثار معتبرہ دندر . آرا صرا کوزدن کچیریلہ سی تاریخ اسلام محرر لرینہ موجب استفادہ اولور .

صوکر (عرباً) کلمہ سنک آثوری ، کلدانی ، عبرانی لسانلرنده افادہ ایتدیگی بادیہ ، چول معناسنی عربجہدہدہ محافظہ ایلہدیکنی سویلہ یہرک (اعرابی) لفظنک (بادیہ نشین) دیمک اولدیغنی مقام استشہادہ کوستہ ریورسکز .

قاموسدہ (عرب) مادہ سندنہ کی الفاظک ہپسنی شورایہ نقل ایدیورم :

برابر کوریورز کہ ارککارہ قادینلردن زیادہ موت، ازدواجدن آلیقویہ جق موانع عارض اہلقدہدر .

بو موانعک ، بوعلل وامراضک ایوککری عسکرلکدہ ، محاربہ میدانلرنده ، اسباب معیشت اوغورندہ عارض اولدیغنی کبی ؛ ازدواج ایچون لازمکلن حاضر لقاری، نفقاتی، تحصیلدن عاجز اولمسی دہ ارکککک اولنہ سنہ مانع اولمقدہدر . چونکہ بونلرک ہپسی دہ ارککاردن بکلہ نیور ؛ نظام فطرتدہ ، قبائل وامدہ جاری اولان سنن وقوانیندہ اصل اولان بودر . بو نظامہ ، بوسنن وقوانینہ مخالف اولانلر وارسہدہ اونلر اہمیتدن ساقطدر .

بناء علیہ استعدادی اولان برارکک ایچون بردن زیادہ قادین آلمغہ مساعدہ ایدلہ مش اولسہ بو حال ، دول تارلاری دیمک اولان برچوق قادینلرک معطل بر صورتدہ قالمالرینہ ؛ طبیعتک، امتک کندیلرندن طلب ایتکدہ اولدیغنی نسلدن منع اولنہ لرینہ سبب اولور وبوصورتلہ طبیعتلرنده کی آرزوی نسلہ قارشئ مجاہدہ یہ مجبور اولورلردی . بوایسہ پک چوق امراض بدنیہ وعقلیہ احداث ایدر ؛ بوصورتلہ زواللی قادینلر ہیئت اجتماعیہ بشریہ ایچون بر نعمت ایکن امت اوزرینہ بریوک ، ہیئت اجتماعیہ نک باشنہ بلای معظم کسیرلر . یاخود عرضلرینی شونک بونک انتظار شہوتنہ عرض ایتکی اباحہ ایلہ زنا یہ راضی اولورلر کہ قادینلر ایچون بوندہدہ نہ قدر مصیبتلر واردر ؛ علی الخصوص فقیر اولوبدہ حسن جمالی خوشہ کیدہجک برنسبتدہ اولیانلر ایچون :

مشروع بر صورتدہ اولان تعدد زوجاتہ مساع ویرلمدیگی جہتلہ اوروپا مملکتلرنده بومصائب پک زیادہ انتشار ایتکدہدر ؛ بونک ایچون درکہ بوکون فرنک علما وحکما سندن برچوق ذوات بویوزدن تحدت ایدن فنالغک علاجنہ دائر نظریہ لر سرد ایدیورلر ؛ بوباندہ ہر بریسی رسالہ لر ، اوزون اوزون مقالہ لر نشر ایدیورلر . حتی بعضلری بو فنالغک اوکنی آلمق ایچون یکانہ چارہ تعدد زوجاتی مباح قیلیمق در دیہ آچیقندن آچینہ سویلیور ، کہ ایلرودہ بونلری برر برر تعداد ایدہجکز . اک زیادہ شایان تعجب اولان جہت ، بوفنالغک یکانہ چارہ سی ، تعدد زوجاتی اباحہ ایتکک اولدیغنی انکلیز محررہ لرندن برچوق فاضلات نسوانک اورتہ یہ آملری در . شایان تعجب دیورز ؛ چونکہ قادینلر ، ویرہجککری حکمدہ مصلحت و برہاندن زیادہ ، وجدان وشعورلرینک مقتضاسیلہ حرکت ایتدککری جہتلہ - تعدد زوجاتدن طبعاً متنفردرلر . بومسئلہ ، - قادینلرینہ تبعاً - رجال افرنجہ کورہدہ بر مسئلہ وجدانیہ عدادینہ یکمیش در ؛ حتی فرنکلردن اویلہ فیلسوفلر وارکہ غرضدن ، عوضدن خالی اولارق مجرد کشف حقیقت ایچون بومسئلہ نک فوآندندن ، بوکا اولان احتیاجدن بحث ایتہ یہ قادر اولامایور .

بومقدمہ دن چیقان نتیجہدہ شودر : ہیئت اجتماعیہ نک ، بالخاصہ قادینلرک مصلحت ومنفعتی نقطہ سندن تعدد زوجاتہ - حین حاجتدہ توسل اولنمق ایچون - مساع ویرلمک ہر حالدہ لازمدر .

آفسکی احمد محمدی

رابعاً : بونلر تاریخك ضبط ایدمه مدیکي زمانلردن بری مکّه مکرمه جوارنده ساکن اولمشلردر . - وزنده بن ذره قدر ابهام کورمه یورم . قریبه اشارته موضوع اولان (بونلر) تعیرینک هان اوست طرفنده کی سطرده مذکور (مستعربه) عربلرینه تعلق ایدمه چکی صراحة آ کلاشیلیر . بویه ریورسکنز .

بنده کزده دیرمه که :

بعض ادبیات مؤلفلری ، وضوح یخنده (لافونته) ک « ک کوزمل موضوعلرده دوشوندوره چک برشی بیراقالیدر » دستورینه اتباعاً « آثار شعریه ده ظل خفیف ابهامک شععه وضوحه رجحان اعظم ادباجه معترفدر » دیور . بو ، بدرجهیه قدر طوغرواوالیلیر . فقط او ظل خفیف ابهام ، ابرکشیف تعقید شکلی آلیرسه ، سترایش اولاجنی معناده بوسبوتون قارالنده قالیر . ایشته معناتک بو تعقید ظلمته دوشمه مه سی ، قارئلرکده اوزون اوزادییه دوشونجهیه دوشو . رولمه مه سی ایچین فکرک منور و افاده نک آچیق اولماسی لازمدر . خصوصیه علمی و فنی مباحثده .

ذات عالیکز طبقات عربی (عرب عربه ، عرب متعربه ، عرب مستعربه) دیه برر فقره اولارق صایدقندن صوکرآ آریجه بر فقره ایله « بونلر ، تاریخك ضبط ایدمه مدیکي زمانلردن بری مکّه مکرمه جوارنده ساکن اولمشلردر » دیورسکنز .

عجبا بو فقره دن اسم اشارتک دلالتیه (بونلر) ک مشار الیهی (عرب مستعربه) اولدینی دفعه آ کلاشیلایورمی ؟ اولیه دیه چککزه (عرب مستعربه ، حضرت اسماعیلک نسلندن اولوب تاریخك ضبط ایدمه مدیکي زمانلردن بری حجاز طرفلرند ساکن اولمشدر ، کی برشی یازمش اولسه دیکز ، البت افاده کز دها صریح و دها وجیز اولوردی .

خامساً : عرب بأئده نک مکّه جوارینه کلوب کله دیکي حقنده الکزه وثیقه تاریخیه کچمه مش .

(مسلم بن قتیبه) نک (کتاب المعارف) نامنده شهر و معتبر برآری واردر . او کتابک اوتجی صحیفه سی او قورسه کز ، عرب بأئده دن (عاد) قوم نک (احقاف) ده (ثمود) قوم نک (حجر) ده (طسم) و (جدیس) قوم نک (یمامه) ده (عمالقه) نک ، شام ، مصر و فارس طرفلرند (امیم) قوم نک ایسه ینه فارس جهتلرند اقامت ایله مش اولدقاری آ کلارسکنز . ایشته سزه بیک سنه لک آتیقه بر وثیقه . چونکه ابن قتیبه ، اوچنجی عصر هجری محققیندن .

سادساً : عرب مستعربه نک مکّه جوارینه ورودی (مرآت العبردن) دن نقلاً هجرتدن تقریباً اوچ بیک بوقدر اولوسته ریشمه قول مجردا دیورسکنز . بک ده اولیه دکل . آی آیدین ، حساب میدانه . حضرت ابراهیم علیه و علی نبینا الصلاة و التسلیم ک میلاد عیسادن ۲۳۶۶ ، یا خود ۲۱۲۲ سنه مقدم طوغدیغنی مورخین اجنبیه نک روایت ایتدکری ، مرآت مکّه نک ۱۵۵ نجی صحیفه سنده مقید . نیمدی رقلرک اک آزی اولان (۲۱۲۲) یی

قونوشانلره (عرب عربه) ، لغت اسماعیلیه ایله تکلم ایله یلره (عرب مستعربه) ده یلیر .

آ کلاشیلایوریا .

« مورخین ، طائفة عربی اوچ بوبوک قسمه تفریق ایدیور . بأئده ، عربه ، مستعربه - زبدة القصص صحیفه ۶۰ عبد الرحمن شرف بک » شو تعیرات ایچین مورخین آراسنده هان اتفاق وار . ذاتاً ابوالفداده « وقد قسمت المورخون العرب الى ثلاثة أقسام دیه رک (بأئده ، عربه ، مستعربه) تعیراتنده کندیندن آلکی مورخلرک متفق بولوندیغنی ایما ایدیور . متأخریندن بعضیری ، باشقه جه تقسیماتده بولومش ، از جمله خدیو مصر عباس حلمی شانک حج سفرنده یاننده بولونوب (الرحلة الحجازية) عنوانی بر اثر یازمش اولان (لیب بک) او کتساده « وقد رأیت ان أقسم الأمة العربية بالنسبة لاصولها الى ثلاثة أقسام : القسم الاول العماليق او العرب البائدة ، الثاني العرب القحطانية ، الثالث العرب العدنانية » دیمش ایسه ده لیب بک ده سوله دیکي وجهه بو بر تقسیمک باشقه بر نقطه نظردن اولدیغنی سزده اعتراف ایدرسکنز صانیرم .

مادامک « بنم التزام ایتدیکم صورت ده داخل اولدیغنی حالده بو صور تقسیمک کافه سی کیفی و خیالیدر » دیورسکنز ، بو کیفی تقسیماتده هیچ اولمازسه اجماع مورخینه یاقلاشان صورتی قبول ایدیکز که جمهوره مخالفت ایله مش اولمایاسکنز .

ثالثاً : « عرب متعربه نک جد اعلاسی اولان شخص خرافی قحطان .. » عبارده سیله (قحطان) نک خرافی و اساطیری برشی اولدیغنه ایما ایتک ایستورسکنز . لکن (عرب متعربه نک جد اعلاسی اولان) وصفیه ده کندی فکریکزی ، ینه کندیکز جرح ایدیورسکنز . آ افندم ! سزکده معروفکنز بولوندیغنی اوزره قوجه بر قومک جد اعلاسی ، بر شخص خرافی اولورمی ؟

مأخذلرک کزک اسمایی آراسنده (ایوب صبری پاشا) مرحومک (مرآت مکّه) سی ده وار . مرآتک ۲۶۱ نجی صحیفه سنه باقارسه کز شو سطرلری کورورسکنز :

« بعض مورخلرک ذهاب و اعتقاد بجه قحطان ، عن اصل بر فرشته ایدی . ارتکاب ایلدیکي جرم و خطا سیبیه خلعت ملکیتی نزع اولوب انسان شکنده روی زمینه کوندولمش و حین نزولنده کرایم عمالقده برنی تزوج ایلدیکندن (جرهم) سالف الذکر حصوله کلشدر ! لکن بو اعتقاده ذهاب اولانلرک خطالری درکاردر . فرشته دیکلری (قحطان) اولاد نوح علیه السلامدن (عابر بن شالح) ک اوغلیدر . تبیل السنه و قوعنده ارضینه نزول ایله کندینه عرض تابعیت ایدلره حکمدارلق ایدوب یمن حکمدارلرینک برنجیسی اولمشدر .

ینه او کتابک ۲۲۳ نجی صحیفه سنده کی شو سطرلری نظر دقتکزه عرض ایدرم : « شیمدی حضرت اسماعیلک اثرصلی اولان طوائفه بین القبائل (عرب مستعربه) و قحطان ایله جرهم قبائلنه منتهی بولنان اقوامه (عرب عربه ، عرب عربا) دینور . » تحت مندرجانه قائل اولوب ده مأخذ ایدندیککز بر کتاب ، قحطان حقنده کی روایات سخیفه یی رد ایلور ، سز ایسه عکسنی اعتقاد و ایراد ایدیورسکنز .

داین اضعاف مضاعفہ فی آلیر ایدی . شارح حکیم ورحیم مدیونی صوک درجہ ضررہ دوچار ایدن و بین الجاہلیہ متعارف اولان ربائی حرام قیلمشدر ، ربالنسیئہ قرآن مبین ایله ثابتدر .

ربالفضل : عقدہ مشروط اولان زیادہ عین مالدر ، دین مؤجلہ کی زیادہ اولی ولو کہ تاخیر ایچون اولسون ربالفضلدر ، بوکا « ربالنقد » ده دیرلر .

ربالفضل سد ذرایع ایچون تحریم اولونمشدر ، ربالفضل احادیث شریفہ ایله ثابتدر : « الذهب بالذهب والفضة بالفضة والبر بالبر والشعير بالشعير والتمر بالتمر والملح بالملح مثلاً بمثل سواء بسواء يداً بيد فإذا اختلفت هذه الاصناف فبيعوا كيف اذا كان يداً بيد . - اخرج الستة الا البخاري » « لا تتبعوا الذهب بالذهب الا بسواء . - الحديث . اخرج البخاري » « لا تتبعوا الدينار بالدينارين . - الحديث . اخرج الطحاوي » ربالفضلک حرمتی قطعی دیکدر ، ربالنسیئہ نک حرمتی قطعیدر . ربالفضله اختلاف وارددر ، ربالنسیئہ ده اختلاف یوقدر .

زمان جاہلیتہ کی ربالمضاعف بلاشک وبالاجماع حرامدر . ابن القیمک اعلام الموقعینده تحقیقنه کوره امام احمد بن حنبلہ :- اصل شک اولونمیان ربا هانکیسیدر ؟ دیہ صورولمش ؛ امام مشارالیه شو جوابی ویرمشدر :

— بر آدمک دینی اولور ، ا کا داین : « یاقضاء دین ایت ویا مالی آریر » دیر ، مدیون قضای دین ایتمزسه داین مالی آریر ، بومناسبتله اجلی ده آریر .

ربالفضل حرمتی قطعی اوایمان ربادر . اسامه وابن عباس کبی انتخابه وبونلرہ تابع اولان فقہاء مکہ کوره جائزدر : « انما الرباء فی النسیئہ . — رواه مسلم والطحاوي » — « لا ربا الا فی النسیئہ . — رواه البخاري . »

ابن القیمک تحقیقنه کوره قصداً حرام قیلنا نلر ضرورت حالنده سد ذرایع ایچون حرام قیلنا نلر حاجت زماننده مباح قیلنیر . ایشته شرعشریفده اصل تحریم بویوریلان ربائی زیادہ دکل ، بلکه ربائی النسیئہدر . بعض فقہای دین طرفندن تجویز ایدیلن ربائی النسیئہ دکلدر ، بلکه ربائی زیادہدر .

ح . ا

مکاتیب

اوروپایہ دائر سوزلردن

— اوروپا مکتوبلری —

« لوست غارتن » ده کائن یکی واسکی موزہ لری کوردم . حاوی اولدقلری آثار صنعتک تماشا سیله جداً متلذذ اولدم . فقط بنی الزیاده ممنون ایدن شی « موزہ خانہ قرالی » ی زیارتیم ایدی . چونکہ بوموزہ ده اسکی نظرہ عائد یک چوق آثار وار ایدی .

آلیر ، بوکا هجرت فرقی بولونان (۶۲۲) ی پی ده ضم ایدہ رسهک (۲۷۴۴) ه بالغ اولور . صوکرا جناب خلیل اللہک ، ، ملوک حمیردن (صعب ذوالقرنین) ایله معاصر اولوب مشارالیه ایله معاقه ایله دیکنه دائر صحیحینده بر حدیث وارددر . ذوالقرنین ایسه حمیر ملوک کثک اون بشنجیسیدر . بو اون بش کیشی ، یکر میشر ییل حکومت سورسہلر ، مدت مجموعہ اوچیوز سنہ ایدہر . ایلك دفعہ حجازہ کیدن (جرهم بن قحطان) بولوندیغی ده نظر دقتہ آلینیرسہ (مرأت العبر) دن نقل ایلدیکم اوج بیک سنہک حساب تقریری ، فراخ فراخ طولار .

سابعاً : مشاغل کثیرہ کز حسبیلہ بعدما جواب ویرمه یه جککزی سویلیورسکز . بنده کز ، سیر پیغمبریدن باحث بر اثرک تکملی املیلہ تنقیداته باشلامشدم ، مساعده کزلہ دوامده ایدہ حکم بناء علیه عفو عالیکزی تمنی ایله عرض اخلاص واحترام ایلرم افندم .

طاهر المولوی

فَقْرٌ وَفَتْاؤُیْ

ربالفضل وربالنسیئہ

سؤال :

بری ربا فی النسیئہ ؛ دیکری ربا فی الزیاده نامیلہ ایکی نوع اولوب شرعشریفده اصل تحریم بیورولان ربا فی الزیاده نوعی اولدینی وربائی النسیئہک ایسه یا فقہای اصحابدن ویا مشاہیر ائمہ دن بری طرفندن تجویز ایدیلدیکی وقتیلہ مسموم اولشدی . بوکا دائر کتب فقہیہ ده برشی وارمیدر ؟

جواب :

ابن القیم الجوزیه نک اعلام الموقعینده تحقیقنه کوره ربا ایکی قسمدر : جلی ، خفی . جلی اولان ربا ضرر عظیمدن ناشی حرام اولاندر ؛ خفی اولان ایسه ربا وسیله اولدیغندن ناشی حرام اولاندر . جلی اولان ربا قصداً ، خفی اولان ربا وسیله حرامدر . جلی اولان ربا ربالنسیئہ ، خفی اولان ربا ربالفضل (ربا فی الزیاده) در .

ربا النسیئہ زمان جاہلیتہ مشهور و متعارف اولان ربادر که دینی تأخیر ایدرک مالی آریرمقدن عبارتدر . ربا النسیئہ هر حاده حلول اجلدن صوکره لاجل الانساء (تأخیر) اولور . اگر بویله جه دین اوزرینه فضل عین تکرر ایدرسه او وقت « ربالمضاعف » اولور .

ربالنسیئہ نک صورتی بودر : زمان جاہلیتہ بر آدمک دیکر بر کیسمه دن مؤجل اوله رق مثلاً ۱۰۰۰ درهم آله جنی اولور ایدی ؛ اجل حلولنده مدیون باره نی تدارک ایدہ من ایسه داین « یا حتمی ویر ویا مالی آریر ، بنده اجلی آریریم » دیر ایدی ؛ هم مال ، هم اجل ارتار ایدی . اجل ثانی حلولنده بنه بویله جه یا بیلیر ایدی . بورج همان بر مثلنه بالغ اولور ایدی . اجل ثالث ، اجل رابع الخ ... حلولنده بنه بویله یا بیلهرق بورج ۱۰,۰۰۰ درهمه ، اضعاف مضاعفہ به بالغ اولور ایدی .